

University of Groningen

Case Note: ECLI:NL:RBMNE:2018:113

Brouwer, J. G.; Koornstra, J.

Published in:
 AB Rechtspraak Bestuursrecht

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
 Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
 2019

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Brouwer, J. G., & Koornstra, J. (2019). Case Note: ECLI:NL:RBMNE:2018:113. AB 2019/93. Casenote over: Rechtbank Midden-Nederland, 17/01/2018, C/16/442147 / HA RK 17-150, ECLI:NL:RBMNE:2018:113 (Ontbinding en verbodenverklaring rechtspersoon (Openbaar Ministerie t. Catervarius)). *AB Rechtspraak Bestuursrecht*, 2019(9).

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

subsidieontvanger twaalf jaar na de verlening dik € 500.000 aan onverschuldigd betaalde subsidie moest terugbetalen.

6. Appellante is echter een particulier. Voor particulieren bepaalt de regeling dat kosten van vóór de indiening van de aanvraag (doch van na 1 januari 2016) voor subsidie in aanmerking komen. Het ontbreken van stimulerend effect is dus geen reden om de aanvraag af te wijzen. Dat is ook niet gek: bij subsidies aan particulieren is geen sprake van steun aan een onderneming. Van staatssteun kan daarom geen sprake zijn. De minister had er daarom voor kunnen kiezen om de betaling van de factuur als moment van aanschaf te zien. Niettemin past hij de maatstaf uit de AGVV toe: het moment van de juridisch bindende toezegging is het moment van aanschaf.

Er is veel voor te zeggen dat de minister voor deze lijn kiest. Het zou immers opmerkelijk zijn als de minister voor particulieren een volstrekt andere interpretatie zou hanteren van het 'moment van aanschaf' dan voor ondernemingen. Onmogelijk was deze optie overigens niet. De regeling kent op enkele punten al een andere maatstaf voor particulieren dan voor ondernemingen. Naast het al genoemde stimulerend effect, geldt voor ondernemingen dat subsidieverlening onder opschortende voorwaarde plaatsvindt (te weten de voorwaarde dat de zonneboiler is geïnstalleerd). Voor particulieren geldt deze voorwaarde niet. Gelet daarop zou het begrip 'moment van aanschaf' anders kunnen worden uitgelegd, al naar gelang het ondernemingen dan wel particulieren betreft. Dit onderscheid zou worden gerechtvaardigd door het feit dat bij particulieren geen risico op onrechtmatige staatssteun bestaat.

7. Hoe dan ook, de minister heeft niet voor deze route gekozen. De rekening voor vermeende onduidelijkheden in de regeling komt daardoor bij appellante te liggen. Dat is spijtig, zeker omdat dit soort misverstanden goed te voorkomen is. Bijvoorbeeld door in de toelichting iets als dit op te nemen:

"Let wel, wij zien het accepteren van de offerte als het moment van aanschaf, dus vraag pas na 1 januari 2016 om een offerte."

Nog beter is het om dit op de website bij de veel gestelde vragen & antwoorden op te nemen. Het heeft alleen maar voordelen om een — naar het blijkt — cruciaal punt als 'het moment van aanschaf' zo helder mogelijk uit te leggen. Een burger hoeft dan niet (vrij naar Damen) alert, argwanend en assertief de tekst van een regeling te spellen. Bestuursorgaan en burger hoeven niet tegen elkaar te procederen. En, want daar ging het tenslotte om, het wordt weer iets gemakkelijker om subsidies te verstrekken en zo het achter-

liggende doel van de regeling te bereiken: het stimuleren van de productie van duurzame energie. R.E. Gouw

AB 2019/93

RECHTBANK MIDDEN-NEDERLAND

17 januari 2018, nr. C/16/442147 / HA RK 17-150
(Mrs. P. Dondorp, N.V.M. Gehlen, J.W. Wagenaar)
m.nt. J.G. Brouwer en J. Koorstra*

Art. 2:20 lid 1 BW

JONDR 2018/227

JOR 2018/67

ECLI:NL:RBMNE:2018:113

Ontbinding en verbodenverklaring rechtspersoon.

Uit de wetsgeschiedenis van art. 2:20 BW blijkt dat het begrip 'werkzaamheid' in zijn gewone feitelijke betekenis is gebruikt en dus ziet op de daden van die rechtspersoon en de woorden die hij in het kader van zijn organisatie spreekt of schrijft. Uitgangspunt is dat alleen gedragingen van de rechtspersoon zelf als eigen 'werkzaamheid' gelden. Wanneer de rechtspersoon bij gedragingen van derden zelf niet rechtstreeks betrokken is in die zin, dat het (feitelijk) bestuur daaraan leiding heeft gegeven of daartoe doelbewust gelegenheid heeft gegeven, kunnen die gedragingen aan de rechtspersoon slechts als eigen 'werkzaamheid' worden toegerekend als bijzondere feiten en omstandigheden daartoe grond geven (zie HR 26 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI124).

Op grond van de feiten en omstandigheden die het OM heeft aangevoerd en die niet zijn weersproken is de rechtbank van oordeel dat de 'werkzaamheid' van Catervarius voldoet aan de hiervoor in 3.5 en 3.6 beschreven criteria. De cultuur van Catervarius en de feitelijk daaruit voortvloeiende gedragingen zijn dermate kenmerkend en structureel gebleken dat er een reële kans bestaat dat Catervarius-leden in de nabije toekomst in Nederland (opnieuw) ernstige geweldsdelicten plegen die de lichamelijke integriteit van personen binnen de eigen clubsfeer en/of van personen daarbuiten (ernstig) aantasten en de Nederlandse samenleving ontwrichten of kunnen ontwrichten. Dat soort delicten moet, in het belang van de bescherming van de lichamelijke integriteit van personen, een halt worden toegeeroepen. Hoewel een verbod slechts als uiterst middel moet worden toegepast, is het verbod in dit geval gerechtvaardigd.

* J. Koorstra is promovendus bij het Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid van de Rijksuniversiteit Groningen.

Niet weersproken is immers dat de gestelde feiten zich hebben voorgedaan.

Beschikking van 17 januari 2018 in de zaak van: Het Openbaar Ministerie, te Rotterdam, verzoeker, tegen

De informele vereniging Catervarius Netherlands, verweerster, niet verschenen.

1 De procedure

1.1. Het OM heeft op grond van artikel 2:20 van het Burgerlijk Wetboek (BW) een verzoekschrift ingediend met vijf producties. Vervolgens heeft het OM nog de producties 6 en 7 ingediend.

1.2. Van Catervarius zijn geen adresgegevens bekend. Catervarius is opgeroepen door middel van een aangetekende brief en een per gewone post verzonden brief aan het officiële woonadres (adres, postcode woonplaats) van A, voorzitter van Catervarius, en door middel van een oproep in de Staatscourant. Daarnaast is een e-mailbericht aan het adres e-mailadres gestuurd.

1.3. Het verzoek is op de zitting van 7 november 2017 mondeling behandeld. Hiervan is een proces-verbaal opgemaakt. Catervarius is niet verschenen en er heeft zich namens haar geen advocaat gesteld.

1.4. De rechtbank heeft bepaald dat zij op 20 december 2017 uitspraak zal doen. Nadien is nader bepaald dat de rechtbank op 17 januari 2018 uitspraak zal doen.

2 Het verzoek

2.1. Het OM verzoekt de rechtbank op grond van artikel 2:20 BW om bij beschikking, uitvoerbaar bij voorraad, Catervarius verboden te verklaren en te ontbinden, onder benoeming van een vereffenaar, met bepaling dat een eventueel batig saldo na vereffening wordt uitgekeerd aan de Staat.

3 De beoordeling

3.1. De rechtbank overweegt onder verwijzing naar het bepaalde in artikel 272 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering dat Catervarius op een deugdelijke wijze is opgeroepen. Er is geen officieel adres van Catervarius bekend zodat de di-verse onder 1.2. weergegeven oproepen volstaan. Daarbij heeft de rechtbank in aanmerking genomen dat uit een door het OM overgelegd verslag (productie 6) blijkt dat de wijkagent op 8 augustus 2017 A heeft gesproken en dat daarbij naar voren kwam dat hij het verzoekschrift had ontvangen en daarover overleg had gehad met zijn advocaat. Uit

de overgelegde stukken blijkt verder dat A optreedt als voorzitter van Catervarius.

Dat Catervarius niet in de procedure is verschenen, leidt er daarom niet toe dat het verzoek niet inhoudelijk kan worden behandeld.

3.2. Artikel 2:20 BW luidt – voor zover hier relevant – als volgt:

1. Een rechtspersoon waarvan de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde, wordt door de rechtbank op verzoek van het openbaar ministerie verboden verklaard en ontbonden.

2. Een rechtspersoon waarvan het doel in strijd is met de openbare orde, wordt door de rechtbank op verzoek van het openbaar ministerie ontbonden. Alvorens de ontbinding uit te spreken kan de rechtbank de rechtspersoon in de gelegenheid stellen binnen een door haar te bepalen termijn zijn doel zodanig te wijzigen dat het niet meer in strijd is met de openbare orde.

3.3. Catervarius, ook wel genaamd Catervarius Brotherhood, is in de tweede helft van 2015 opgericht. Catervarius is begonnen als een ‘chapter’ (lokale afdeling) van de vereniging ‘Alcatraz Wanted’ en is na korte tijd onder haar huidige naam voortgezet. Catervarius is een zogenoemd broederschap, voortkomend uit de traditie van motorclubs.

3.4. Het staat vast dat Catervarius geen formele (bij notariële akte opgerichte) vereniging is. Een vraag die daarom moet worden beantwoord is of Catervarius een informele vereniging, en daarmee rechtspersoon is in de zin van artikel 2:20 BW. De rechtbank is van oordeel dat het OM voldoende heeft aangetoond dat dit het geval is. Hiertoe wordt overwogen dat uit de overgelegde producties blijkt dat Catervarius als entiteit in een gecoördineerde vorm met een onderlinge taakverdeling naar buiten treedt. Er is sprake van een ledenbestand, een bestuur, ledenvergaderingen, regels voor leden, financiële verplichtingen, clubgoederen en -faciliteiten (waaronder *colors* en een clubhuis) en deelname aan het rechtsverkeer. Dat Catervarius zichzelf ook als eenheid ziet, blijkt onder meer uit het feit dat zij zichzelf geregeld omschrijft als “broederschap” en/of als “club”.

3.5. Het OM stelt ter onderbouwing van haar verzoek dat vrijwel direct na de vestiging van Catervarius leden van deze vereniging onderwerp zijn geworden van verschillende strafrechtelijke onderzoeken, die onder meer zien op afpersing, geweldpleging, diefstal, drugsmiddelen en wapenmisdrijven. Een aantal van deze misdrijven is gepleegd in het clubhuis van Catervarius te Benschop, waarover zij tot oktober 2016 de beschikking had. Het OM heeft voorts aangevoerd dat een groot deel van het clubbestuur lange gevangenisstraffen uitzit voor ernstige in clubverband gepleegde strafbare feiten. Meer specifiek heeft het

OM gewezen op een gijzeling en een mishandeling in het clubhuis op 9 juli 2016 en een woningoverval op 14 september 2015, waarbij drie bewoners, waaronder een kind van 12 jaar, gedurende drie kwartier werden vastgebonden, met een vuurwapen bedreigd, mishandeld en bestolen. Bestuursleden B, C, D, E en de leden F, G en H werden op 4 mei 2017 veroordeeld tot gevangenisstraffen tussen twee en zeven jaar. Het hoger beroep van C werd op 20 oktober 2017 afgewezen. Gelet op de uit voormelde onderzoeken gebleken informatie, als ook gelet op de overige van de politie afkomstige informatie, is het OM van mening dat de werkzaamheid van Catervarius in strijd is met de openbare orde, dat het de samenleving ontwricht en dreigt nog verder te ontwrichten. Ter zitting heeft het OM voorts verwezen naar artikel 140 lid 2 Wetboek van Strafrecht. In dit artikel is bepaald dat deelneming aan de voortzetting van de werkzaamheid van een organisatie die bij onherroepelijke rechterlijke beslissing verboden is verklaard, strafbaar is. De onderhavige procedure heeft mede ten doel om ook langs strafrechtelijke weg een eventuele voortzetting van de werkzaamheid door leden van Catervarius tegen te kunnen gaan. Hiermee kan een integrale aanpak, zowel strafrechtelijk, bestuursrechtelijk als civielrechtelijk worden bewerkstelligd.

3.6. Bij de beantwoording van de vraag of de werkzaamheid van Catervarius in strijd is met de openbare orde in de zin van artikel 2:20 BW, geldt als uitgangspunt dat de in artikel 8 van de Grondwet (verder: Gw) en artikel 11 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (verder: EVRM) gewaarborgde vrijheid van vereniging en vergadering een grondbeginsel van de democratische rechtsstaat is. Een verbod van een Nederlandse rechtspersoon op de voet van artikel 2:20 BW betekent dan ook een ernstige inbreuk op dit grondrecht waaraan slechts in het uiterste geval mag worden toegekomen. Voor een verbod zoals hiervoor bedoeld moet het daarom ook gaan om meer dan uit maatschappelijk oogpunt ongewenst gedrag. Een verbod moet een noodzakelijke maatregel zijn om gedragingen te voorkomen die een daadwerkelijke en ernstige aantasting vormen van als wezenlijk ervaren beginselen van ons rechtstelsel en die onze samenleving ontwrichten of kunnen ontwrichten (zie Hoge Raad, 26 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI1124 en Hoge Raad, 18 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:948).

3.7. Artikel 2:20 lid 1 BW dient te worden uitgelegd in het licht van artikel 8 Gw en artikel 11 EVRM. Op basis van artikel 11 lid 2 EVRM kan de uitoefening van het recht van vereniging slechts worden onderworpen aan beperkingen die (i) bij de wet zijn voorzien en (ii) die in een democrati-

sche samenleving noodzakelijk zijn (iii) in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, voor de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. De rechter dient bij de beantwoording van de vraag of beperkingen noodzakelijk zijn, terughoudendheid te betrachten, gelet op de grote betekenis van de vrijheid van vereniging in een democratische samenleving, zo blijkt uit de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM, 14 januari 2014, 47732/06, EHRM 2014/77).

3.8. Uit de wetsgeschiedenis van artikel 2:20 BW blijkt dat het begrip "*werkzaamheid*" in zijn gewone feitelijke betekenis is gebruikt en dus ziet op de daden van die rechtspersoon en de woorden die hij in het kader van zijn organisatie spreekt of schrijft. Uitgangspunt is dat alleen gedragingen van de rechtspersoon zelf als eigen "*werkzaamheid*" gelden. Wanneer de rechtspersoon bij gedragingen van derden zelf niet rechtstreeks betrokken is in die zin, dat het (feitelijk) bestuur daaraan leiding heeft gegeven of daartoe doelbewust gelegenheid heeft gegeven, kunnen die gedragingen aan de rechtspersoon slechts als eigen "*werkzaamheid*" worden toegerekend als bijzondere feiten en omstandigheden daartoe grond geven (zie HR 26 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI1124).

3.9. Op grond van de feiten en omstandigheden die het OM heeft aangevoerd en die niet zijn weersproken is de rechtbank van oordeel dat de "*werkzaamheid*" van Catervarius voldoet aan de hiervoor in 3.5 en 3.6 beschreven criteria. De cultuur van Catervarius en de feitelijk daaruit voortvloeiende gedragingen zijn dermate kenmerkend en structureel gebleken dat er een reële kans bestaat dat Catervarius-leden in de nabije toekomst in Nederland (opnieuw) ernstige geweldsdelicten plegen die de lichamelijke integriteit van personen binnen de eigen clubsfeer en/of van personen daarbuiten (ernstig) aantasten en de Nederlandse samenleving ontwrichten of kunnen ontwrichten. Dat soort delicten moet, in het belang van de bescherming van de lichamelijke integriteit van personen, een halt worden toegeeroepen. Hoewel een verbod slechts als uiterst middel moet worden toegepast, is het verbod in dit geval gerechtvaardigd. Niet weersproken is immers dat de gestelde feiten zich hebben voorgedaan.

3.10. Uit het geheel van feiten en omstandigheden zoals die door het OM zijn aangevoerd, blijkt dat de leden van Catervarius zich in het groepsverband van Catervarius aan de onder 3.4 beschreven feiten schuldig hebben gemaakt en zich daarbij ook hebben beroepen op hun lidmaatschap. Op geen enkele wijze is gebleken dat bestuursleden van Catervarius zich hiervan heb-

ben gedistantieerd – in tegendeel: bestuursleden hebben hieraan ook deelgenomen. Dit leidt de rechtbank tot het oordeel dat sprake is van bijzondere feiten en omstandigheden, zoals bedoeld in 3.8 en dat de beschreven gedragingen aan de rechtspersoon Catervarius als eigen werkzaamheid kunnen worden toegerekend.

3.11. Het voorgaande brengt naar het oordeel van de rechtbank mee dat het, bij afweging van alle betrokken belangen en rechten, in een democratische samenleving noodzakelijk is dat Catervarius verboden wordt verklaard en wordt ontbonden, in het belang van de rechten en vrijheden van degenen die zich in de Nederlandse samenleving bevinden. Door het verbod worden gedragingen een halt toegeroepen die een daadwerkelijke en ernstige aantasting vormen van als wezenlijk ervaren beginselen van ons rechtstelsel en die onze samenleving ontwrichten of kunnen ontwrichten.

3.12. Het verbod houdt in dat het bestaan van Catervarius in Nederland wordt beëindigd. De eveneens uit te spreken ontbinding van Catervarius heeft tot gevolg dat haar vermogen moet worden vereffend. Daarvoor moet door de rechtbank een vereffenaar worden benoemd, zoals door het OM is verzocht. De rechtbank zal het OM in de gelegenheid stellen om bij akte een voorstel te doen over de persoon van de te benoemen vereffenaar.

3.13. De rechtbank zal de zaak voor wat betreft de benoeming van een vereffenaar aanhouden.

4 De beslissing

De rechtbank

4.1. verklaart Catervarius verboden en ontbindt Catervarius,

4.2. verklaart de beschikking in zoverre uitvoerbaar bij voorraad,

4.3. houdt de zaak voor de benoeming van een vereffenaar aan,

4.4. stelt het OM in de gelegenheid om uiterlijk binnen drie weken na de datum van deze beschikking schriftelijk een voorstel bij de griffie in te dienen over de persoon van de te benoemen vereffenaar van het vermogen van Catervarius.

Noot

1. In deze beschikking verbiedt en ontbindt de Rechtbank Midden-Nederland broederschap Catervarius op de voet van art. 2:20 lid 1 Burgerlijk Wetboek (BW). Eind 2017 verbodt en ontbondt dezelfde rechtbank Bandidos MC Holland ook op grond van dit artikel (Rb. Midden-Nederland 20 december 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:6241, AB 2018/60, m.nt. J.G. Brouwer & J. Koorstra). In de zomer van 2018 verbodt en ontbondt de Rechtbank Den Haag vereniging Satudarah MC en haar sup-

portclubs Saudarah en Supportcrew 999 (Rb. Den Haag 18 juni 2018, ECLI:NL:RBDHA:2018:7183). Dat is bijzonder zo kort na elkaar. Tot 2017 verbodt en ontbondt de rechter slechts viermaal een rechtspersoon op basis van het in 1988 in werking getreden art. 2:20 lid 1 BW. Dit waren de rechtsextremistische politieke partij CP'86 in 1998 (Rb. Amsterdam 18 november 1998,

ECLI:NL:RBAMS:1998:AD296), de Vereniging van Enschedese Cannabisconsumenten in 2002 (Rb. Almelo 29 augustus 2001,

ECLI:NL:RBALM:2001:AD3265; bekrachtigd door het Hof Arnhem 14 januari 2002, rek.nr. 2001/684 – niet gepubliceerd), de frauduleuze besloten vennootschap Euromex Trade in 2012 (Rb. Amsterdam 1 november 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BY7450) en de pedofielenvereniging Martijn in 2014 (HR 18 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:948, AB 2014/348, m.nt. J.G. Brouwer & G. Molier, NJ 2014/507, m.nt. E.A. Alkema). De terughoudendheid om een verbod uit te spreken, hangt sterk samen met het belang dat aan het verenigingsrecht wordt gehecht. Algemeen is men van mening dat het grondrecht slechts bij hoge uitzondering mag worden beknót. De intensivering van de rechterlijke verbodsprocedures tegen Outlaw Motorcycle Gangs houdt verband met de integrale aanpak die in 2012 op initiatief van de Minister van Veiligheid en Justitie tegen deze organisaties is ingezet. In dat kader zet de Nederlandse overheid alle mogelijke middelen in om deze omstreden motorclubs de voet dwars te zetten (zie hierover bijv. J. Koorstra, B. Roorda, M. Vols & J.G. Brouwer, *Bestrijding van Outlaw Motorcycle Gangs. Een rechtsvergelijkende studie naar de aanpak van onrechtmatige organisaties in rechtsstatelijk perspectief*, Den Haag: Sdu 2019). In datzelfde perspectief passen de onlangs ingediende wetsvoorstellen 'Bestuurlijk verbod ondermijnende organisaties' – *Kamerstukken II* 2018/19, 35079, 2–3 – en het op 21 december 2018 aan het publiek ter consultatie voorgelegde wetsvoorstel tot aanpassing van art. 2:20 BW (te raadplegen op www.internetconsultatie.nl).

2. Op grond van art. 2:20 lid 1 BW verbiedt en ontbindt de rechter op verzoek van het Openbaar Ministerie (OM) een rechtspersoon waarvan de werkzaamheid in strijd is met de openbare orde. Het OM voert in deze zaak aan dat zowel het bestuur als de leden van Catervarius vrijwel direct na haar oprichting betrokken zijn geweest bij ernstige delicten in clubverband gepleegd. Zo zou er een gijzeling en mishandeling hebben plaatsgevonden in het clubhuis van de broederschap en een zeer gewelddadige overval op een woning elders. Volgens het OM is sprake van een structureel patroon van strafbare gedragingen dat de samenleving ontwricht en nog verder dreigt te ontwrichten. Daarmee betoogt het OM dat de

werkzaamheid van de broederschap zodanig in strijd is met de openbare orde dat een ontbinding en verbodenverklaring gerechtvaardigd is.

3. Alvorens toe te komen aan de inhoudelijke beoordeling van het verzoek, toetst de rechtbank op straffe van niet-ontvankelijkheid van het OM eerst ambtshalve of Catervarius een rechtspersoon is. Het voorwerp van een verbods- en ontbindingsprocedure op de voet van art. 2:20 lid 1 BW kan per slot van rekening slechts een naar Nederlands privaatrecht opgerichte rechtspersoon zijn (*Kamerstukken II 1984/85, 17476, 5–7, p. 10*). Vaststaat dat Catervarius niet bij notariële akte is opgericht. De wet kent echter ook rechtspersoonlijkheid toe aan de onderhands opgerichte vereniging: de vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid – ook wel informele vereniging genoemd – in de zin van art. 2:30 lid 1 BW. Daarvan is sprake in het geval van Catervarius. Volgens de rechtbank heeft het OM voldoende aangetoond dat Catervarius ‘als entiteit in een gecoördineerde vorm met een onderlinge taakverdeling naar buiten treedt’. Dit blijkt onder meer uit haar ‘ledenbestand, een bestuur, ledenvergaderingen, regels voor leden, financiële verplichtingen, clubgoederen en -faciliteiten, waaronder colors en een clubhuis, en haar deelname aan het rechtsverkeer’. Dat leden van Catervarius zichzelf geregeld omschrijven als ‘broederschap’ en/of als ‘club’, lijkt voor de rechtbank ook van enig belang te zijn. In de verbodsprocedure tegen de Bandidos MC hanteerde de rechtbank nog als maatstaf ‘organisatorisch verband van personen (leden) dat naar buiten optreedt’. Dat er verschillende criteria worden gehanteerd, hangt ongetwijfeld samen met het ontbreken van wettelijke criteria. Ongeacht het criterium, een verband van personen wordt al snel als informele vereniging gekwalificeerd en daarmee is ze vatbaar voor een verbodenverklaring ex art. 2:20 lid 1 BW.

4. Catervarius is na behoorlijk te zijn opgeroepen niet verschenen en heeft namens haar ook geen advocaat gesteld. Als gevolg hiervan wordt geen verweer gevoerd tegen de door het OM gemotiveerde gestelde beweringen. De rechtbank beschouwt die dientengevolge als onweersproken en vaststaand. Een identieke situatie speelde in 2012 in de verbodsprocedure tegen de zich met witwaspraktijken inlatende besloten vennootschap Euromex Trade. Een groot verschil met deze zaak is echter dat het verbodsrekest in de Amsterdamse verbodszaak slechts in een eenregelige inhoudelijke rechtsoverweging werd toegewezen (Rb. Amsterdam 1 november 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BY7450, r.o. 2.4). Gelet op het fundamentele belang van de verenigingsvrijheid acht de Rechtbank Midden-Nederland het noodzakelijk om uitgebreid in te gaan op de

vraag of de onweersproken feiten kunnen worden toegerekend aan Catervarius zodat sprake is van een eigen werkzaamheid in strijd met de openbare orde.

5. Om die vraag te beantwoorden, onderzoekt de rechtbank of de gedragingen van derden – de leden – tot de werkzaamheid van de vereniging kunnen worden gerekend. Bepalend is wat de invloed van het bestuur daarop is geweest. Vervolgens onderzoekt de rechtbank of de vastgestelde werkzaamheid een verenigingsverbod rechtvaardigt. Deze bijzondere proportionaliteitstoets wordt verricht aan de hand van het ontwrichtingscriterium van art. 2:20 BW en het noodzakelijkheidsvereiste zoals dat voortvloeit uit art. 11 lid 2 EVRM.

6. Bij de beantwoording van de vraag wanneer een werkzaamheid in strijd is met de openbare orde en wanneer die zodanig ernstig is dat die een verbod rechtvaardigt, benadrukt de rechtbank dat een verbodenverklaring moet worden beschouwd als een ultimum remedium. Zij maakt inbreuk op het verenigingsrecht – onder meer beschermd door art. 8 Gw en art. 11 EVRM – dat een grondbeginsel van de democratische rechtsstaat vormt. Maatschappelijk ongewenst gedrag is ten enenmale onvoldoende voor een verbod. Uitsluitend zware strafbare of andere abjecte gedragingen kunnen ten grondslag liggen aan een verbodenverklaring. Onder verwijzing naar de verbodsprocedures tegen de Hells Angels in 2009 en Martijn in 2014 overweegt de rechtbank dat een verbodenverklaring een noodzakelijke maatregel moet zijn om een halt toe te roepen aan gedragingen die een daadwerkelijke en ernstige aantasting vormen van als wezenlijk ervaren beginselen van ons rechtstelsel en die onze samenleving (kunnen) ontwrichten (r.o. 3.6; vgl. HR 26 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI1124, NJ 2009/396, m.nt. P. van Schilfgaarde en HR 18 april 2014, ECLI:NL:HR:2014:948, AB 2014/348, m.nt. J.G. Brouwer en G. Molier, NJ 2014/507, m.nt. E.A. Alkema). In de wetsgeschiedenis van art. 2:20 BW is voor de toepassing van de verbodsgrond gesteld dat de werkzaamheid moet bestaan uit handelingen ‘die een aantasting inhouden van de als wezenlijk ervaren beginselen van ons rechtstelsel die, indien op grote schaal toegepast, de samenleving zou ontwrichten’ (*Kamerstukken II 1984/85, 17476, 5–7, p. 2–3*). De hier door ons gecursiveerde voorwaarde wordt in de recente rechtspraak vervangen door ‘ontwrichten of kunnen ontwrichten’. Dat geeft de rechter iets meer armslag. Nu is immers geen beoordeling meer nodig van de hypothetische situatie waarin de onstreden handelingen op grote schaal plaatsvinden.

7. In het kader van de beantwoording van de vraag – kan de met de openbare orde strijdige werkzaamheid aan de rechtspersoon worden toegerekend – leunt de rechtbank op de wetgeschiedenis. Daarin is gezegd dat de werkzaamheid de daden omvat die de rechtspersoon stelt en de woorden die hij spreekt of schrijft, ongeacht op welke wijze die zijn gesteld, gesproken of geschreven in het kader van de rechtspersoon (*Kamerstukken II* 1985/86, 17476, 12, p. 10). Volgens de rechtbank heerst binnen de vereniging een cultuur waaruit gedragingen voortvloeien die zodanig kenmerkend en structureel zijn gebleken, dat de kans reëel aanwezig is dat opnieuw personen zowel binnen als buiten de club geweld wordt aangedaan. Dat is de rechtspersoon *Catervarius* toe te rekenen als eigen werkzaamheid. Hiervoor acht de rechtbank het van zwaarwegend belang dat de leden de onweersproken feiten in groepsverband blijken te hebben begaan, waarbij zij zich hebben beroepen op hun lidmaatschap. Bestuursleden van *Catervarius* hebben geen afstand gedaan van deze gedragingen maar namen daaraan zelfs deel. Daarmee is volgens de rechtbank sprake van 'bijzondere feiten en omstandigheden' die de toerekening rechtvaardigen. Hiermee maakt de rechtbank – net als in de verbodsprocedure tegen *Bandidos MC* – gebruik van de exceptie die de Hoge Raad in de verbodsprocedure tegen *Hells Angels MC* in 2009 construeerde: slechts bijzondere feiten en omstandigheden geven grond om gedragingen van derden waarbij de rechtspersoon zelf niet rechtstreeks betrokken is, in de zin dat het (feitelijk) bestuur daaraan leiding of daartoe doelbewust gelegenheid heeft gegeven, aan de rechtspersoon als eigen werkzaamheid toe te rekenen (HR 26 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI1124, r.o. 3.6). Anders dan de Hoge Raad in de *Hells Angels*-zaak, voegt de rechtbank in onderhavige beschikking in het toerekeningscriterium '(feitelijk)' aan 'bestuur' toe. Dit lijkt te zijn geïnspireerd op de conclusie van advocaat-generaal Timmerman in de *Hells Angels*-zaak (concl. A-G L. Timmerman, ECLI:NL:PHR:2009:BI1124, bij HR 26 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI1124, par. 3.5). Die toevoeging lijkt ons zinvol. De beoordeling van de rechtstreekse betrokkenheid van de rechtspersoon bij onoorbare gedragingen van derden is daardoor namelijk niet beperkt tot de vraag in hoeverre het formele bestuur van de rechtspersoon invloed heeft (gehad) op die gedragingen. Op grond van de toevoeging '(feitelijk)' kan rechtstreekse betrokkenheid van de rechtspersoon eveneens blijken uit de mate waarin zij die de dienst feitelijk uitmaken, invloed hebben op de gedragingen van derden. De toerekening van de werkzaamheid aan de rechtspersoon wordt daarmee iets ruimer (zie in dit ver-

band ook punt 4 van de annotatie van Van Schilfgaarde onder de beschikking in de verbodsprocedure tegen de *Hells Angels*, waarin hij de toevoeging '(feitelijk)' aan 'bestuur' eveneens zinvol acht – P. van Schilfgaarde, annotatie bij HR 26 juni 2009, ECLI:NL:HR:2009:BI1124, NJ 2009/507). Overigens had de rechtbank in dit verband kunnen volstaan met de vaststelling dat de bestuursleden en daarmee de rechtspersoon zelf in strijd handelde met de openbare orde. De gekozen aanvieligroute maakt de redenering evenwel overtuigender. De toerekening aan de rechtspersoon is niet slechts terug te voeren op het verwerpelijke gedrag van de leden, maar ook op dat van de bestuursleden.

8. De rechtbank verricht naast de ontwrichtingstoets nog een noodzakelijkheidstoets (r.o. 3.7 en 3.11) zoals die voortvloeit uit art. 11 lid 2 EVRM. Dat deed de rechtbank ook in de verbodsprocedure tegen *Bandidos MC*. Het is een uitvloeisel van de beschikking van de Hoge Raad in de *Martijn*-zaak waarin het ontwrichtingscriterium niet goed toepasbaar bleek. Of die lichtere toets in de onderhavige zaak nodig is, wagen we te betwijfelen, nu het nationale ontwrichtingscriterium meer bescherming biedt. De rechtbank verwijst naar EHRM 14 januari 2014, ECLI:NL:CE:ECHR:2014:0114JUD004773206, waarin het Europees Hof overweegt dat lidstaten slechts een beperkte *marge d'appréciation* hebben, indien het gaat om het beoordelen van de noodzakelijkheid van de verenigingsvrijheidbeperkende maatregel. Het Hof spreekt in dit verband van een 'rigorous European supervision' – hetgeen inhoudt dat het op zeer indringende wijze toetst of de beperking noodzakelijk is, met het oog op het grote belang van de verenigingsvrijheid in een democratische samenleving. De nationale rechter dient de noodzakelijkheid van de beperking niet terughoudend maar indringend te toetsen. Die toets kan echter minder indringend zijn, indien het gaat om een beknotting van het verenigingsrecht van gewelddadige, niet-politieke bewegingen (EHRM 27 oktober 2016, ECLI:CE:ECHR:2016:1027JUD000469611, AB 2017/72, m.nt. J.G. Brouwer en J. Koornstra, EHRC 2017/13, m.nt. B. Roorda, r.o. 84; zie hierover ook onze annotatie van de *Bandidos*-zaak). Daarvan is in casu sprake.

9. In de slotoverwegingen oordeelt de rechtbank dat het verbod het bestaan van *Catervarius* in Nederland beëindigt (r.o. 3.12). Strikt genomen is het de ontbinding en de daaruit voortvloeiende vereffening die het bestaan van de rechtspersoon werkelijk beëindigt, en niet de verbodenverklaring. Het effect van de – inmiddels onherroepelijk geworden – verbodenverklaring is dat art. 140 lid 2 Sr van toepassing is op de werk-

zaamheidvoortzettende gedragingen. Wat echter precies de reikwijdte van de abstract geformuleerde bestanddelen van art. 140 lid 2 Sr is, staat niet vast (zie ons artikel, 'Het verbieden van Outlaw Motorcycle Gangs. Een effectieve maatregel?', *Ars Aequi* 2018/696). Het OM stelt dat art. 140 lid 2 Sr het dragen van een tatoeage van een verboden organisatie reeds strafbaar stelt (B. Endedijk, 'Zelfs een Bandidos-tatoeage is straks niet veilig meer', *NRC Handelsblad* 20 december 2017). Ondertussen staat de Facebook-pagina van Catervarius nog steeds online (laatst geraadpleegd op 8 februari 2019).

J.G. Brouwer en J. Koornstra